

O dveh dušah*

1. S pomočjo božjega usmiljenja sem raztrgal in zapustil manihejske sponse ter se končno vrnil v naročje Katoliške cerkve. Sedaj pa bi bilo prav vsaj premisliti ali celo objokovati to mojo nekdanjo bedo. Bilo je namreč mnogo stvari, ki bi jih moral storiti, da ne bi bila semena najbolj pristne vere na tako lahek način in v zelo kratkem času pregnana iz mojega duha. Le-ta so mi skrbno vsajali že od deške dobe naprej, a zaradi prevare zvijačnih in zavajajočih ljudi so se izgubila.

Kajti če bi bil najprej v molitvi in pobožnosti trezno ter skrbno premislil glede onih dveh vrst duš, katerima so pripisovali tako različni naravi in poseben pomen, bi mi morda postalo jasno (meni, ki sem vedno pripravljen na učenje), da ni nikakršnega življenja, ki ne bi že samo s tem, da je življenje in v kolikor sploh je življenje, ki ne bi spadalo k najvišjemu izviru in začetku življenja. O tem pa moremo izpovedovati, da ni nič drugega kot najvišji, edini in resnični Bog. Za eno vrsto duše namreč trdijo, da je sama substanca Boga, druge pa naj Bog ne bi niti ustvaril. Zaradi tega pa sta dve možnosti: tiste duše, ki jim manihejci pravijo zle, so brez življenja in sploh niso duše, torej ne morejo želeti in ne hoteti, ne prizadevati si za kaj ne bežati pred čim. Če pa živijo in so lahko duše, ki delujejo tako, kot manihejci predvidevajo, ne morejo obstajati na noben drug način kot z življenjem. In če je res, kar zagotovo drži, da je Kristus rekel: »Jaz sem življenje,«¹ potem ni nobenega razloga, zakaj ne bi verjeli, da so vse duše, (ki to ne morejo biti, ne da bi živele), ustvarjene po Kristusu, to je po življenju samem.

2. Četudi se v tistem času moje mišljenje še ni moglo soočiti z vprašanjem, kaj je življenje in na kakšen način smo ga deležni, ter ga prenesti, (to je res pomembno vprašanje, ki zahteva tudi med učenimi mnogo mirnih debat), bi bil morda lahko uvidel tisto, kar je popolnoma jasno vsakemu mislečemu tudi brez preučevanja posameznih vlog: da namreč vse, kar naj bi vedeli ali znali, uvidimo ali s telesnim čutom ali z razumskim procesom.

Telesnih čutov je po splošnem pojmovanju pet: vid, sluh, voh, okus in tip. Razum jih daleč prekaša in jih sploh presega. Kdo bi bil torej tako nehvaležen in brezbožen, da se ne bi strinjal z mano? Zdaj, ko je to določeno in potrjeno, sledimo misli, da je vse, kar spoznamo z dotikom, vidom ali na kateri koli drugi telesni način, toliko manj vredno od tega, kar doumemo z razumom, kolikor so sami čuti manj vredni od razuma. Zato ni mogoče nobenega življenja in s tem nobene duše zaznati s telesnim čutom, temveč samo z razumom. Za sonce pa, za luno in vsako luč, ki jo gledamo z umrljivimi očmi, tudi sami manihejci pravijo, da jih moramo pripisati resničnemu in dobremu Bogu. Največja norost je na eni strani razglašati, da pripada Bogu nekaj, kar zaznavamo s telesom. Na drugi strani pa verjeti glede tega, kar sprejemamo ne samo z duhom, temveč z najvišjim delom duha, z razumno dušo in samim razumom, to je glede življenja, kakor koli ga že imenujemo, da mora biti življenje oropano in oplenjeno Boga, svojega stvarnika. Če bi poklical Boga in samega sebe ob tem vprašal, kaj sploh pomeni živeti, kako daleč je to od vsakega telesnega čuta, kako netelesno je, mar bi mogel ne odgovoriti?

Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, **Prekleta duša**, 1525, črn tuš, 35,7 x 25,1 cm, Galerija Uffizi, Firence.

Ali ne izpovedujejo tudi manihejci, da osovražene duše ne samo živijo, ampak so celo nesmrtni? In tega, kar pravi Kristus: »Pustite mrtve, da pokopljejo svoje mrtve«,² ne govori o tistih, ki sploh ne živijo, pač pa o grešnikih, kar je edina smrt neumrljive duše. Pavel pa piše: »Mrtva je vdova, ki živi v nasladah.«³ Pravi torej, da je obenem mrtva in živa. Zato bi moral usmeriti pozornost k samemu dejstvu, da grešna duša živi, in ne k veliki stopnji omadeževanosti, v kateri živi.

Če bi lahko doumeval samo z razumevanjem, verjamem, da bi mi prišlo na misel naslednje: razum mora biti toliko pred lučjo, ki jo s temi očmi vidimo, kolikor postavljamo razum pred oči. A tudi oni zatrjujejo, da je ta luč od Kristusovega očeta: ali naj bi torej dvomil, da je vsaka duša od njega? Čeprav

sem bil takrat tako neizkušen in mlad, ne bi bil v dvomih ne o duši, ne o telesu, ne o čemer koli, da prihaja od Njega. Če bi le pobožno in previdno premišljal: kaj je oblika in kaj je oblikovano, kaj je podoba in kaj v njo odeto, kaj je vzrok čemu.

3. A o telesu sedaj ne bom govoril; tarnam zaradi duš, spontanega in živahnega gibanja, premikanja, življenja, nesmrtnosti... Naposled tožim, da sem jaz nesrečnik verjel, da si je mogoče vse te stvari pridobiti brez božje dobrote. Nisem upošteval, kako velike so. Nad tem, mislim, bi moral vzdihovati in jokati. To bi pretehtal sam pri sebi, preden bi predal naprej njim. Predstavil bi, kako silna je moč razumevanja in kako ni v človeku ničesar, s čimer bi

lahko primerjali to odličnost. In ko bi mi ljudje, če bi to sploh bili ljudje, to priznali, bi vprašal, ali pomeni gledati s temi očmi tudi razumevati. Ko bi to zanikali, bi lahko najprej zaključil, da moramo razumnost duha veliko bolj ceniti kot zaznavanje s telesnimi očmi. Nato bi dodal, da je treba tisto, kar dojemamo z boljšimi sredstvi, nujno oceniti kot boljše.

Kdo bi lahko temu oporekal? Torej bi se v nadaljevanju vprašal, ali je tisto dušo mogoče zaznati z očmi ali z razumom? Manihejci bi trdili, da jo lahko spoznamo z razumom. Ko bi se glede teh stvari strinjali in jih potrdili, bi pokazal, kaj sledi. Duša, ki jo preklinjajo, je boljša kot luč, ki jo častijo. Prvo namreč spoznamo z umom duha, drugo zaznamo s čutom telesa. Na tem mestu bi se morda ustavili in ne bi hoteli slediti vodstvu razuma. Tolikšna je pač moč starodavnih predstav in zmote, ki so jo dolgo branili in ji verjeli.

V tem trenutku, ko bi omahovali, bi moral bolj pritisniti na njih, ne ostro, ne na

deški način, ne trmasto; ponovil bi, kar so že priznali, in pokazal, kako bi to morali dopustiti. Moral bi jih spodbujati, da bi se skupaj posvetovali; gotovo bi uvideli, kaj se mora zanikati: ali da mora biti um bolj cenjen kot telesne oči ali pa da je boljše tisto, kar se spozna z odličnostjo duha, kakor tisto, do česar se dokopljemo z ničevim telesnim čutom. Ali pa ne želijo priznati, da se lahko tiste duše, za katere verjamejo, da so sestavljene, spoznajo samo z razumevanjem, torej samo z odličnostjo duha? Ali želijo zanikati, da lahko sonce in luna postaneta znana samo preko teh oči?

Če bi pa odvrnili, da se vse to lahko zanika samo na najbolj absurden in nečasten način, bi svetoval, naj ne dvomijo, da je luč, za katero razglashajo, da jo je treba častiti, manj vredna od duše, pred katero opominjajo, da je treba bežati.

4. In če bi me zdaj zmedeni vprašali, ali menim, da celo duša muhe prekaša to luč, bi odgovoril: seveda. Muha me ne bi odvrčala, ker je majhna; potrejevala bi mi, ker je živa.

Adriaen Pietersz van de Venne, **Pobiranje duš iz vode**, 1614, olje na lesu, 98 x 189 cm, Rijksmuseum, Amsterdam.

Sprašujemo se namreč, kaj oživlja te majčkene ude, kaj vodi tako telesce sem in tja v skladu z naravnim nagonom, kaj ji, ko teče, premika noge v skladnem redu, in kaj upravlja njena krila ter jim daje utrip, ko leti? Kakršno koli že to je, sprevidimo, da je pri tako drobnih stvari tako veliko, da premaga vsak zaslepljujoč blišč.

Zagotovo nihče ne dvomi, da sleherni predmet razumskega spoznanja po božjih zakonih prekaša vse, kar je čutno, in zaradi tega tudi to luč. Vprašam torej, kaj sprevidimo z razmišljanjem, če ne tega, da je eno umevati z duhom in drugo čutiti s telesom ter da se prvo od drugega razlikuje po neprimerljivi tankočutnosti. Zakaj torej ne bi mogle imeti spoznavne stvari prednosti pred čutnimi, če je že sam um visoko dvignjen nad čute?

5. Na tem mestu bi morda ugotovil, kar iz tega jasno sledi. Nepravičnost, neumerjenost in ostale pregrehe duha niso objekt zaznavanja čutov, temveč razuma. Ugotovil bi torej, kako se zgodi, da lahko celo tisto, kar sovražimo in štejemo za vredno obsodbe, vendarle zato, ker je spoznavno, prekosi to luč, ki bi jo morali v njeni vrsti hvaliti. V duhu, ki se dobro preda Bogu, se namreč poraja misel, da ne gre vsega, kar hvalimo, bolj ceniti od vsega, kar grajamo. Najčistejšega svinca, ki ga sicer hvalim, namreč ne cenim bolj od zlata, ki ima pomanjkljivosti.

Vse moramo pač presoјati znotraj vrste, ki ji pripada. Ne odobravam odvetnika, ki mnogih zakonov ne pozna, a ga vendar bolj cenim kot najbolj uveljavljenega krojača, saj vendar drugega ne moremo niti primerjati s prvim. Toda krojača hvalim, ker je zelo večš svoje obrti, odvetnika pa po pravici grajam, ker svojega poklica ne opravlja dovolj dobro.

Na osnovi tega bi moral ugotoviti, da je ta luč v svoji lastni vrsti popolna in jo po pravici hvalimo. Ker pa sodi v vrsto čutnih stvari, ki se mora umakniti vrsti spoznavnih, jo moramo postaviti za nepravične in neumerjene duše, ker so le-te spoznavne – čeprav ne sodimo po krivici, da so te najbolj vredne obsodbe.

Pri teh dušah namreč iščemo tisto, kar se pridružuje Bogu, ne tistega, kar se postavlja pred ta žar. Če bi torej kdo trdil, da je ta luč od Boga, mu ne bi nasprotoval. Dejal pa bi, da morajo duše, tudi grešne, ne zato, ker so grešne, temveč, ker so duše, priznavati Boga za svojega stvarnika.

Prevedla Julijana Visočnik

* Celotno delo bo izšlo v izboru Avguštinovih spisov v zbirki Hieron.

1. Jn 14, 6.
2. Mt 8, 22.
3. 1 Tim 5, 6.